

Avoim hallinto

Toimintaohjelmaluonnos 2019-2023

Versio 30.7.2019

Sisällys

Lähtökohdat.....	3
Avoimuus on perusarvo ja näkyy vahvasti hallitusohjelmassa.....	3
Avoimen hallinnon IV toimintaohjelma on nelivuotinen.....	3
Avoimen hallinnon työ koskee koko julkista sektoria	3
Suomessa avoimen hallinnon työ koostuu kahdeksasta osa-alueesta	4
Avoimen hallinnon aiemmat toimintaohjelmat	5
Suomessa avoimuuden edistämisellä on pitkä ja vahva perinne	5
I Kansallinen toimintaohjelma 2013-2015.....	5
II Kansallinen toimintaohjelma 2015-2017	6
III Kansallinen toimintaohjelma 2017-2019.....	7
Avoimen hallinnon IV toimintaohjelman laadintaprosessi.....	8
Sitoumukset.....	11
Sitoumus 1. Kestävä avoimuus	11
Sitoumus 2. Avoimen hallinnon strategia	13
Sitoumus 3. Avoimuusrekisteri	14
Sitoumus 4. Avoin data	14
Ohjelman arviointi.....	16

Lähtökohdat

Avoimuus on perusarvo ja näkyy vahvasti hallitusohjelmassa

Avoimuus on suomalaisen yhteiskunnan ja julkisen sektorin perusarvo. Tämä näkyy muun muassa siinä, että se on yksi [valtionhallinnon yhteisen arvoperustan](#) kahdeksasta yhteisestä arvosta.

Avoimuus ja osallisuus näkyvät vahvasti myös pääministeri Antti Rinteen [hallitusohjelmassa](#). Hallitusohjelman lupauksissa politiikan uudistamisesta korostetaan uudenlaista vuorovaikutusta ja tarvetta kehittää tapoja, joiden avulla yhä laajempi joukko olisi osana yhteiskunnan uudistamista. Hallitusohjelman mukaan uudenlainen vuorovaikutus tarkoittaa sekä ihmisten osallistumista julkisen hallinnon toimintaan huomattavasti nykyistä vahvemmin, että uusien vuorovaikutusmenetelmien etsimistä ja kokeilemistä (Pääministerin Rinteen hallitusohjelma s.9). Hallitusohjelmassa asetetaan tavoitteeksi myös osallisuuden ja monimuotoisen kansalaistoiminnan edellytysten turvaaminen valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Tavoitteena on myös kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten vahvistaminen ja eriarvaisuuden torjuminen osallisuudella. Samoin edistetään kaikkien mahdollisuutta merkitykselliseen kansalaistoimintaan ja turvataan järjestöjen toiminnan autonomisuus. Myös kuulemiskäytäntöjä ja vaikutusten arviointia parannetaan sekä lisätään kansalaisyhteiskuntaan liittyvää osaamista hallinnossa. Nämä tavoitteet kytkeytyvät hallitusohjelmassa korostettuun yhteiskunnan toimijoiden väliseen luottamukseen, joka on edellytys sosiaalisesti kestävälle yhteiskunnalle ja sen uudistamiselle.

Avoimen hallinnon IV toimintaohjelma on nelivuotinen

Avoimen hallinnon kansallinen toimintaohjelma laaditaan tällä kertaa nelivuotiseksi, jotta se voi parhaiten tukea hallitusohjelman tavoitteita koko hallituskauden ajan. Aiemmat kaksivuotiset ohjelmat ovat osoittautuneet aikajänteeltään lyhyiksi työn pitkäjänteisyyden ja todellisen vaikuttavuuden näkökulmasta. Toimintaohjelma rakennetaan kuitenkin niin, että sen puolivälissä tehdään tarkempi arviointi tavoitteiden toteutumisesta ja siitä onko tarvetta lisätä ohjelmaan uusia sitoumuksia. Samoin voidaan määritellä tarvittaessa uusia toimenpiteitä, jos joku tavoite ei ole toteutumassa suunnitellusti. Puolivälin arvioinnin yhteydessä toteutetaan myös ohjelman sukupuolivaikutusten arviointi ja tehdään sen pohjalta tarvittavia muutoksia loppukaudelle.

Avoimen hallinnon työ koskee koko julkista sektoria

Suomessa avoimen hallinnon työ on alusta asti koskenut koko julkista sektoria. OECD:n (Organisation for Economic Co-operation and Development) [avoimen hallinnon suosituksen](#) mukaisesti työtä tehdään kaikilla hallinnon osa-alueilla ja tasoilla. Avoimen hallinnon tavoitteita ja toimenpiteitä kehitetään yhteistyössä sidosryhmien ja kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Suomessa avoimen hallinnon työ koostuu kahdeksasta osa-alueesta

Avoimen hallinnon työn perimmäisiä tavoitteita on ollut alusta asti kaksi:

- Tukea luottamuksen vahvistamista yhteiskunnan eri toimijoiden välillä.
- Auttaa varmistamaan kaikkien tasavertaiset osallisuusmahdollisuudet yhteiskunnan toimintaan ja sen kehittämiseen.

Näitä tavoitteita korostettiin vahvasti myös IV toimintaohjelman laadintaprosessin eri vaiheissa ja eri tahoilta saaduissa kommentteissa, näkemyksissä ja ehdotuksissa. Myös hallitusohjelma korostaa avoimuuden ja osallisuuden lisäksi vahvasti myös luottamusta, ja sitä miten ”Luottamus ihmisten kesken ja toisaalta yhteiskunnan toimijoiden välillä on edellytys sosiaalisesti kestävästä yhteiskunnan rakentamisesta”. (Pääministerin Rinteen hallitusohjelma s. 7).

Avoimen hallinnon aiemmat toimintaohjelmat

Suomessa avoimuuden edistämisellä on pitkä ja vahva perinne

Suomella on pitkä, historiallinen ja vahva sitoutuminen oikeusvaltioperiaatteeseen. Korruption määrä on kansainvälisesti tarkastellen vähäistä. Sananvapaus, uskonnonvapaus ja kokoontumisvapaus ovat lailla suojattuja ja myös käytännössä kunnioitettuja. Suomen julkisuuslaki on perua vuodelta 1776. Nykyinen laki vuodelta 1999 avaa kansalaisille ja medialle tiedonsaantioikeuden viranomaisten asiakirjoihin. Ne on pääsääntöisesti määritelty julkisiksi, mikäli erityiset perusteet eivät puolla niiden salaisiksi määrittelyä. Lisäksi laissa on määritelty viranomaisille velvollisuus tiedottaa aktiivisesti.

Suomessa on yli 100 000 kansalaisjärjestöä, joka on paljon, kun se suhteutetaan maan väkilukuun. Kansalaisten osallisuuden periaate on perustuslaissa, jonka toisessa pykälässä painotetaan kansalaisten osallistumista ”kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen”. Avoimuuden ja osallisuuden periaatteita on vahvasti myös muissa laeissa kuten kuntalaissa (410/2015), kielilaissa (423/2003), nuorisolaissa (1285/2016) ja maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999).

Avoimuuden pitkistä perinteistä huolimatta sen edistäminen vaatii jatkuvaa työtä ja kehittämistä. Suomi päätti keväällä 2012 liittyä kansainväliseen avoimen hallinnon kumppanuusohjelmaan ([OGP](#)) ja hyväksyttiin kumppanuusohjelman jäseneksi huhtikuussa 2013.

I Kansallinen toimintaohjelma 2013-2015

OGP-kumppanuushankkeen periaatteiden mukaisesti Suomi on laatinut vuodesta 2013 lähtien kansalliset kaksivuotiset toimintasuunnitelmat. Tavoitteena avoimuuden edistämisessä on ollut kansalaisten luottamuksen kääntäminen nousuun ja vakiinnuttaminen korkealle tasolle. Tämä on mahdollista vain, jos hallinnon rakenteet, toiminta, palvelut ja uudistaminen ovat kansalaisille ymmärrettäviä ja osallisuus päätöksenteon valmisteluun, palveluiden suunnitteluun ja hyvinvointiyhteiskunnan kehittämiseen on mahdollista. Kantavana periaatteena on, että avoimen hallinnon edistämisen tulee olla osa kaikkea hallinnon toimintaa ja uudistustyötä.

Kaikki Suomen [kolme aikaisempaa toimintaohjelmaa](#) on laadittu avoimella valmisteluprosessilla. Ensimmäisen avoimen hallinnon toimintaohjelman teemoina olivat selkeä kieli, avoin data, avoin toiminta ja hallinto mahdollistajana. Ohjelmaa kuului muun muassa valmisteluprosessien avoimuuden lisäämistä, tietovarantojen avaamista ja muuttamista koneluettavaan muotoon. Käytännön toimina järjestettiin esimerkiksi koulutusta virkamiehille ja viranhaltijoille selkeästä kielestä ja selkokielestä sekä yhdessä yli esteiden -kampanja. Fraasipohjaista kirjoittamista nostettiin näkyväksi järjestämällä asiaa koskeva seminaari ja kehittämällä sitä pilottihankkeessa. Paja-seminaarissa järjestettiin lisäksi tilaisuudet myös talousmalleihin perustuvasta päätöksenteosta, avoimen päätösvalmistelun menetelmistä kansalais- ja opiskelijajärjestöille, liikenne- ja ekopolitiikan vaikutusarvioinnista ja suunnitteluun liittyvistä malleista sekä nuorille suunnattu ”Parempi Hietsu” -tilaisuus.

Toimintaohjelmat 2013 -2019

II Kansallinen toimintaohjelma 2015-2017

Toisen avoimen hallinnon kansallisen ohjelman (2015-2017) toimeenpanosta tehtiin kysely. Kyselyn tulokset kertoivat, että avoimen hallinnon periaatteita oli esitelty eri tavoin ja laajasti virastoissa. Hallintoa oli myös pyritty selkeyttämään, mutta tietoa vaikutuksista oli niukasti. Selkeään kieleen oli panostettu useimmissa virastoissa (yli 80 %) ja tätä työtä oli tehty monin eri tavoin. Erityisesti internetsivuja ja niiden tekstejä oli selkeytetty, mutta myös koulutusta oli järjestetty ja asiakastestausta sekä -palautetta hyödynnetty. Varsinaisia selkokielisiä tekstejä oli vielä vähän. Sen sijaan visualisointiin oli panostettu reilusti yli puolessa virastoista. Interaktiivisia verkkolähetyksiä oli ilahduttavan monessa vastaajavirastossa ja kuuleminen valmisteluvaiheessa oli kattavaa.

Toisen kansallisen toimintaohjelman aikana toteutettiin virkakielikampanja ja valtioneuvoston kanslia julkaisi selkeän kielen oppaan virkamiehille. Tietovarantojen avaamista edistettiin luomalla avoimdata.fi -palvelu, joka sisältää ohjeet tiedon avaamiseen ja tiedot avatuista tietovarannoista. Vapaaehtoistoiminnan hallinnollisten esteiden poistamista selvittänyt työryhmä teki esitykset esteiden poistamisesta eri hallinnonaloilla. Oikeusministeriö perusti [verkkosivut, joille on koottu ohjeita ja neuvontaa](#) vapaaehtoistyötä organisoiville järjestöille ja vapaaehtoistyöstä kiinnostuneille. Haja-asutusalueiden "Laajakaista kaikille 2015"-hanketta jatkettiin ja vuoden 2015 aikana verkkoja rakennettiin noin 3 200 km, jolla huippunopean laajakaistan saatavuus lisääntyi noin 15 000 liittymälle. Sähköisten demokratia.fi-palveluiden käyttöä edistettiin hallinnossa ja kansalaisyhteiskunnassa. Ministeriöille ja kunnille järjestettiin avointa valmistelua ja palveluiden käyttöä koskevia koulutustilaisuuksia. Demokratiatunnustukset jaettiin syksyllä 2015 ja valtioneuvoston hankerekisterin uusi verkkosovellus Hankeikkuna käynnistyi. Hankeikkunan keskeinen tehtävä on edistää julkisen hanketiedon avoimuutta kansalaisille. Säädösvalmistelun kuulemisohjeet päivitettiin ja valtion virkamiesseittinen neuvottelukunta antoi valtionhallinnolle suosituksen sosiaalisen median käytöstä 15. 6. 2016.

Selvityksen tekeminen lobbaajarekisterin luomisesta käynnistyy vuoden 2018 alussa TEAS-rahoituksella. Avoin hallinto teki yhteistyötä valittujen hallituksen kärkihankkeiden kanssa erityisesti lasten ja nuorten ja ikääntyneiden osallisuuden edistämiseksi. Ikääntyneille järjestettiin yhdessä vanhusneuvostopäivä ikääntyvien asumiseen ja kotihoitoon liittyvistä kysymyksistä yhdessä ympäristöministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Digitaalisista palveluista ja osallistumismahdollisuuksista järjestettiin ikääntyvien nettiaivorihi, johon osallistui kaiken kaikkiaan 1340 henkilöä ja tuloksia jalostettiin eteenpäin ikääntyvien vaikuttajatyöpajassa.

Helsingissä 2015 järjestetyn OECD:n hallintoministerien kokouksen yhteydessä pidettiin nuorisofoorumi. Nuorisofoorumia edelsivät kansalliset prosessit eri OECD:n jäsenmaissa. Suomessa kansallinen prosessi toteutettiin tilaisuuksien (mm Pori, Kuopio, Helsinki), kouluyhteistyön ja nuortenideat.fi-sähköisen osallistumiskanavan kautta. Marraskuussa 2015 järjestettiin ensimmäinen vuotuinen lapsen oikeuksien ajankohtaispäivä yhteistyössä Lapsiasiavaltuutetun toimiston, Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

Toukokuussa 2016 järjestettiin Tulevaisuuden kunta -hankkeeseen liittyvä Nuorten huipputapaaminen yhteistyössä NUVA ry:n kanssa. Tilaisuuteen osallistui yli 160 nuorta eri puolilta maata. Yhteistyössä Nuorisotutkimusverkoston kanssa toteutettiin selvitys lasten ja nuorten kuulemisesta osana varhaiskasvatuslain uudistamista. Yhdessä ajatushautomo Demos Helsingin kanssa järjestettiin yhteinen vaikuttamispäivä nuorille ja ikäihmisille Hollolassa.

III Kansallinen toimintaohjelma 2017-2019

Kolmannen toimintaohjelman painopisteitä olivat ymmärrettävyys, julkisuus ja avoin maakunta. Avoimen hallinnon työn tueksi valmisteltiin tiivis tukipaketti virkamiehille ja viranhaltijoille. Kehittämisvälineeksi luotiin avoimen hallinnon lautapeli, joka samoin kuin tukipaketti on maksuttomasti käytettävissä avoimen hallinnon nettisivujen kautta. Selkeästä virkakielestä on laadittu (Kotus ja HAUS) tunnin kurssi uuteen [eOppiva –oppimisympäristöön](#). Kurssi on kaikkien julkisen sektorin toimijoiden hyödynnettävissä ajasta ja paikasta riippumatta.

Vanhusneuvostopäivä järjestettiin 7.11.2018. Vanhusneuvostopäivän aiheina olivat maakunta- ja soteuudistus sekä vanhuuteen varautuminen. Lapsen oikeuksien ajankohtaispäivät järjestettiin 14.11.2017 ja 16.11.2018. Oikeusministeriö toteutti pilottihankkeen, jota se koordinoi ja jossa arvioitiin lasten ja nuorten osallistumisoikeuksien toteutumista Suomessa Euroopan neuvoston kehittämän arviointityökalun avulla. Oikeusministeriö on myös aktiivisesti markkinoinut ja kouluttanut valti-onhallinnon ja kuntien henkilökuntaa lausuntopalvelu.fi:n käyttöön. Palveluun on tällä hetkellä rekisteröityt lähes 2500 organisaatiota ja yli 7000 henkilöä.

Kesäkuussa 2018 julkaistiin sivusto [www.saavutettavasti.fi](#). Saavutettavasti.fi -sivusto on suunnattu julkisen sektorin viestijöille ja muille, jotka tekevät tai suunnittelevat verkkopalvelujen sisältöjä.

Oikeusministeriö on tehnyt selvityksen siitä, onko julkisuusperiaate nykyisessä muodossaan riittävän laaja ja tulkinta ulotettavissa myös yhtiömuodossa tuotettaviin palveluihin. Oikeusministeriö järjestää julkisuuslaista yhdessä HAUS:in kanssa kaksi kurssia vuodessa. Näiden lisäksi talvella 2017-2018 järjestettiin valtioneuvoston ja Helsingin yliopiston yhteistyönä julkisuuslakikoulutusta, jota oli mahdollisuus seurata myös verkon kautta.

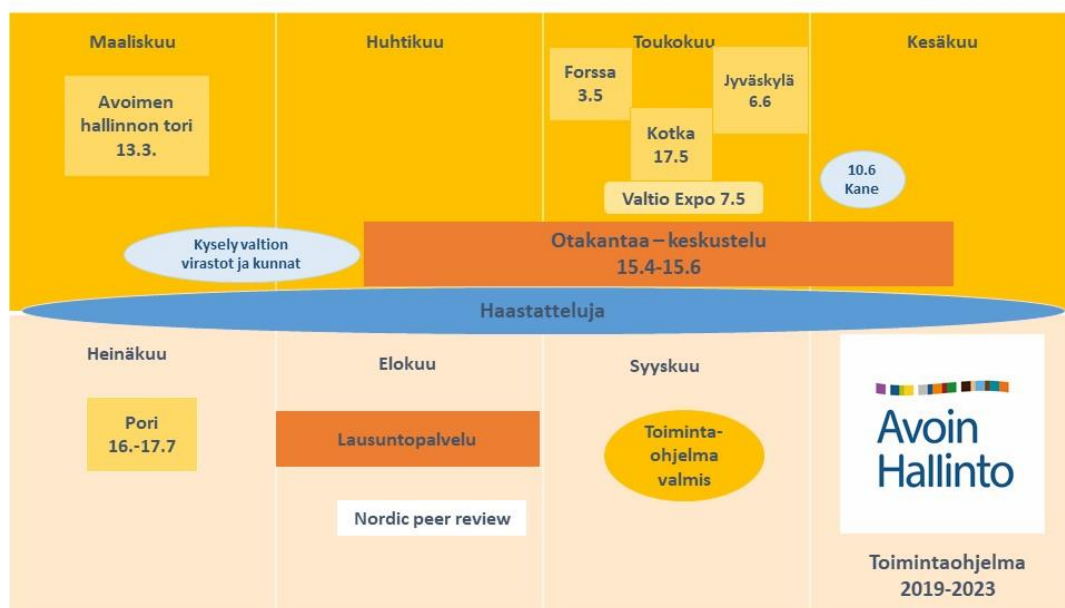
Valtion hankintadata avattiin syyskuussa 2017. Kansalaisille, medialle ja yrityksille suunnattu [Tutki-hankintoja.fi](#)-palvelu on visualisoitu ja helppokäyttöinen verkkosivusto, jonka tietosisältö julkaistaan säännöllisesti myös avoimena ns. raakadatana [avoindata.fi](#)-sivustolla.

Maakuntauudistuksesta ja maakuntien toiminnasta viestimiseen luotiin sivusto www.omamaa-kunta.fi. Kuntaliiton, AKE-pilottien (Asukkaat maakunta- ja sote-uudistuksen keskiöön -projekti) ja avoimen hallinnon yhteistyönä järjestettiin avoimen hallinnon koulutuksia. Koulutuksissa saman pöydän ääreen koottiin eri toimijoita kuten viranhaltijoita, luottamushenkilöitä ja järjestöjen edustajia.

Vuonna 2018 järjestettiin avoimen hallinnon viikot ja avoimen hallinnon treffit -tilaisuus ja vuonna 2019 järjestettiin avoimen hallinnon tori. Vuosittain avoin hallinto -ohjelma on osallistunut laajasti erilaisiin tapahtumiin (esim. Hyvä ikä -messut). Nettisivuille luotiin [kartta](#), josta voi nähdä avoimen hallinnon itse järjestämät tilaisuudet. Avoimen hallinnon viestintää on tukenut muun muassa kuukausittainen uutiskirje.

Avoimen hallinnon IV toimintaohjelman laadintaprosessi

Laadintaprosessi – IV avoimen hallinnon toimintaohjelma

Avoimen hallinnon IV toimintaohjelman laadinnan periaatteet ovat olleet samat kuin edellisillä kerroilla (2013, 2015 ja 2017). Toimintaohjelma on syntynyt laajan yhteistyön ja kuulemisen tuloksena. Mukana on ollut ero tahoja kansalaisjärjestöistä virastoihin ja kuntiin. Laadinnassa on myös hyödynnetty kansainvälistä asiantuntijaosaamista. Laadinnan käytännön toteutuksessa on ollut muutamia uusia asioita.

Laadinnan periaatteet ovat olleet:

- Laadintaprosessissa on sekä kasvokkain tapaamisia, työpajoja että sähköisiä osallistumismahdollisuuksia.
- Eri osallistumismahdollisuuksia on koko prosessin läpi.

- Sähköisissä osallistumismahdollisuuksissa hyödynnetään kaikille avoimia yhteisiä järjestelmiä (otakantaa.fi ja lausuntopalvelu.fi).
- Kasvokkain tapaamisia järjestetään eri ryhmille, sekä kansalaisille että virkamiehille ja viranhaltijoille. Tapaamisia on sekä avoimen hallinnon omissa, että muiden järjestämissä tapahtumissa.
- Tavoitteena on tavoittaa osallistujia myös pääkaupunkiseudun ulkopuolelta.

Tämänkertaisessa laadintaprosessissa uutta oli:

- Prosessin tueksi laadittiin [muistio](#). Muistiossa kuvataan toimintaympäristön muutoksia ja lähtökohtia IV toimintaohjelman laadintaan.
- Laadintaprosessin kuluessa esille tulleita asioita ja näkemyksiä kirjattiin ["Mitä kuulumme – muistioon"](#). Näin saatiin kirjattua ylös niitäkin asioita (esimerkiksi miksi avoimuus on tärkeää), jotka eivät olleet ehdotuksia toimintaohjelmaan.
- Laadinnan tueksi haastateltiin eri tahoja (järjestöjen edustajia ja virkamiehiä), jotta tavoitettiin myös sellaisia henkilöitä ja järjestöjä, jotka eivät osallistuneet tilaisuuksiin.
- Laadintaprosessin aikaan järjestettiin kolme kuntapäivää (Forssa, Kotka ja Jyväskylä), joissa tavattiin kyseisen kaupungin johtoa ja edustajia sekä myös paikallisia kansalaisjärjestötoimijoita.
- Lausuntopalvelussa olevan toimintaohjelmaluonnoksen englanninkielinen versio lähetetään kommentoitavaksi Open Government Partnership -kumppanuusohjelman kansallisille vastuhenkilöille Pohjoismaissa ja Virossa. (Nordic Peer Review)

Avoimen hallinnon laadintaprosessissa saatujen ehdotusten pohjalta laadittu sanapilvi.

Laadintaprosessi käynnistyi Avoimuuden tori – tapahtumalla, jossa oli mahdollista eri tavoin kertoa ajatuksensa ja ideansa neljänteen toimintaohjelmaan.

Avoimuuden tori Avoin Hallinto

Tavataanko torilla?

Tule käymään Avoimuuden torilla 13.3.2019. Tori on avoinna kello 8.30-16.30. Voit tulla silloin, kun sinulle sopii.

Avoimuus on yhteinen etu - Miten voimme yhdessä edistää sitä? Tule mukaan, kerro, ideoi, ehdota, jatkojalosta, kannusta ja innosta. Tehdään yhdessä suuntaviivat avoimuuden kehittämisen seuraavalle neljälle vuodelle.

Mitä löydän torilta?

Peliluola
Voit kehittää avoimuuden osa-alueita pelaamalla Avoimuuspelejä, Osallisuuspelejä ja Digikompassipelejä. Pelit alkavat kello 10, 13 ja 15 ja peliaika on noin yksi tunti.

Nelimaali
Voit valita avoimuus-, julkisuus-, ymmärrettävyys- ja osallisuuspajoista haluamasi ja käyttää OECD:n innovaatiotyökaluja kehittämisehdotusten muotoiluun.

Sarjakuvakulma
Voit kertoa, mikä sinusta on avoimen hallinnon tärkein tarina ja tavoite. Piirrä oman sarjakuvasi tai käytä jotain valmiista pohjista.

Haastattelupiste
Voit kertoa kasvotusten avoimen hallinnon tiimiläiselle tai jättää videotervehdyksen siitä, minkä tavoitteet haluaisit nähdä osana seuraavaa avoimen hallinnon toimintasuunnitelmaa ja miksi.

Smoothiebaari
Palkitse itsesi onnistuneesta työstä keväisellä smoothiella.

Miten löydän torille?

Tule 13.3.2019 kello 8.30-16.30 välisenä aikana käymään valtiovarainministeriön kokouskeskuksen Pajassa, Mariankatu 9, Helsinki.

Ilmoittaudu mukaan pikimmiten, viimeistään 10.3., osoitteessa www.avoinhallinto.fi

Tilaisuus käynnistää Avoimen hallinnon toimintasuunnitelman laatimisen ja on osa Avoimen hallinnon kansainvälistä viikkoa.

OPEN GOV WEEK

Avoimuuden torille osallistui 85 henkilöä. Tilaisuus oli avoin kaikille halukkaille.

Valtion virastoille ja laitoksille lähetettiin kysely III ohjelman toimeenpanosta keväällä 2019. Samassa kyselyssä kysyttiin myös ajatuksia IV toimintaohjelman tavoitteiksi. Kyselyyn vastasi 88 organisaatiota. Kaikille avoin otakantaa.fi-keskustelu IV ohjelman tavoitteista avattiin 15.4 ja oli auki 15.6.2019 asti. Keskusteluun tuli yhteensä 30 kommenttia. Touko-kesäkuussa järjestettiin kaupunkipäivät Forssassa, Kotkassa ja Jyväskylässä. Näissä käytiin vuoropuhelua kaupunkien edustajien ja kansalaisjärjestötoimijoiden kanssa avoimen hallinnon tulevaisuuden työstä ja miten se voisi parhaiten tukea kunta- ja järjestötoimijoita ja mitä tavoitteita tuleville vuosille asetettaisiin.

Touko-kesäkuun aikana haastateltiin 15 tahoa. Lista haastatteluista on [Mitä kuulimme? -muistion liitteenä](#).

Kansalaisyhteiskuntapolitikan neuvottelukunta (KANE) käsitteli kokouksessaan 10.6. IV toimintaohjelmaa pienoistyöpajassa.

Lausuntopalvelussa toimintaohjelma on 1.8.–31.8.2019.

Sitoumukset

Suomen IV kansallinen toimintaohjelma on nelivuotinen (9/2019-9/2023). Nelivuotiskausi mahdollistaa pitkäjänteisemmän työn ja paremman yhteyden hallitusohjelman tavoitteisiin. Toimintaohjelman nelivuotiskauden aikana voidaan ohjelmaan tarvittaessa lisätä sitoumuksia. Ohjelman väliarviointin jälkeen (vuonna 2021) tarkastellaan erityisesti, onko ohjelman tavoitteissa, sitoumuksissa ja toimenpiteissä päivittämisen tai uudistamisen tarvetta.

Toimintaohjelman tavoitteena on vahvistaa kaikkia kolmea keskeistä aluetta, jotka ovat olleet Suomessa avoimuuden edistämisen kivijalkoja. Nämä ovat avoimuus yhteisenä arvona, avoimuuden vahva lakipohja ja avoimuuden jatkuva kehittäminen. Vaikka kaksi ensimmäistä ovat Suomen vahvuuksia, on jatkuva kehittäminen välttämätöntä, ettei kehitys taannu. Jatkuvaan kehittäminen tarkoittaa, että hallinto tekee ja kehittää nykyisiä toimintatapojaan paremmiksi ja tekee vielä nykyistä enemmän avoimuuden, osallisuuden ja luottamuksen varmistamiseksi. Mutta se tarkoittaa myös uusien innovaatioiden tuomista hallintoon ja teknologian tuomien uusien mahdollisuuksien hyödyntämistä ja vastaanottavaisuutta uusille ideoille.

Sitoumus 1. Kestävä avoimuus

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
Ymmärrettävyys - Hyvän virkakielen koulutus kaikille virkamiehille Hyvästä virkakielestä on tehty e-kurssi. Luodaan ohjeistus ja ohjelma, jolla varmistetaan, että valtion virkamiehet suorittavat kurssin. Yhteistyössä kuntien ja Kuntaliiton kanssa pyritään varmistamaan, että kurssin käyneitä on kattavasti myös kuntahallinnossa.		
Ymmärrettävyys - Selkokielen osaamisen tason nostaminen hallinnossa Selkeän kielen taidon lisäksi on tärkeää, että hallinnossa on myös nykyistä laajemmin tietoa ja osaamista selkokielestä. Toteutetaan e-kurssi selkokielestä. Laaditaan kurssia tukevaa markkinointimateriaalia, joka toimii samalla johdantona selkokieleen.		
Ymmärrettävyys - Visualisointiin rautalankamalleja Selkeän tekstin ja puheen lisäksi ymmärrettävyyttä edistävät onnistuneet visualisoinnit. Tukimateriaalin ja hyvien hallintoa koskevien esimerkkien tarve nostettiin		

vahvasti esiin laadintaprosessissa. Toteutetaan tukimateriaalipaketti, johon kerätään hyvän visualisoinnin periaatteita ja onnistuneita käytännön esimerkkejä hallinnosta.		
Osallisuus - Kansalaisjärjestöakatemia - virkamiehille oppia ja yhteyksiä kansalaisjärjestöihin Järjestetään valtionhallinnon ja kansalaisjärjestöjen yhteistyönä Kansalaisjärjestöakatemiapäivä. Päivä on tarkoitettu erityisesti niille virkamiehille, joille kansalaisjärjestöjen kanssa toimiminen ei ole osa joka päiväistä työtä. Päivän tarkoituksena on tutustuttaa hallinnon toimijoita nykyistä paremmin kansalaisjärjestöjen toimintaan ja auttaa virkamiehiä luomaan kontakteja oman työalueensa kansalaisjärjestötoimijoihin. Päivä tukee hallitusohjelman tavoitetta lisätä kansalaisyhteiskuntaan liittyvää osaamista hallinnossa.		
Osallisuus – Vanhusneuvostopäivän ja lapsen oikeuksien ajankohtaispäivän rinnalle luodaan uutena vammaisneuvostopäivä Vanhus- ja vammaisneuvostoilla ei ole yhteistä toimijaa toisin kuin nuorisovaltuustoilla (Nuorisovaltuustojen liitto – NUVA ry). On tärkeää, että vammaisneuvostojen edustajilla on myös mahdollisuuksia valtakunnalliseen kokemusten- ja tiedonvaihdon sekä yhteiseen kehittämiseen. Vanhusneuvostopäivä on nyt järjestetty useampana vuonna. Jatkossa myös vammaisneuvostoille järjestetään vastaavanlainen vuotuisen päivä, joka voi olla osin myös yhteinen vanhusneuvostopäivän kanssa. Vammaisneuvostopäivän suunnittelu aloitetaan kuulemalla vammaisneuvostojen jäsenten toiveita päivän tavoitteista.		
Julkisuuslain noudattamista vahvistetaan Hallitusohjelman linjauksen mukaisesti julkisuuslain noudattamista vahvistetaan tiukentamalla viranomaisen velvollisuutta julkisuuslain ja sitä koskevan oikeuskäytännön julkisuusmyönteiseen noudattamiseen sekä selvittämällä nykyistä selkeämmät seuraamukset lain rikkomisesta.”		
Avoimuus - Sitoutumisen vahvistaminen Päivitetään avoimen hallinnon tukipaketti. Päivityksessä lisätään ja kehitetään materiaalia erityisesti seuraavilta osa-alueilta 1) nuorten osallisuuden mahdollistaminen ja tukeminen 2) kieliryhmien huomioiminen hallinnon avoimuuden edistämiseksi ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämisessä 3) tasa-arvonäkökulma. Vahvistetaan avoimuuspelin markkinointia kehittämäväliseenä.		

Laaditaan eOppivaan avoimuuskoulutus suomeksi ja ruotsiksi. Kartoitetaan, mitä mahdollisuuksia ja keinoja on tukea virkamiehiä siinä, että he jaksavat olla ja toimia avoimesti 24/7/365.		
Viestintä - Johdon sitoutumisen tuki Toteutetaan aluekierros, jossa käydään vuoropuhelua alueiden kaupunkien ja kuntien johdon ja viranhaltijoiden sekä alueella toimivien valtion virkamiesten kanssa työstä avoimuuden, osallisuuden ja luottamuksen vahvistamiseksi.		
Viestintä - Hyvien käytäntöjen jakaminen Kerätään ja nostetaan entistä paremmin näkyville kotimaisia ja kansainvälisiä hyviä käytäntöjä ja työkaluja avoimen hallinnon edistämiseksi. Yksi tärkeä osa-alue hyvien esimerkkien jakamisessa on tiedon löydettävyyden ja saavutettavuuden esimerkiksi nettisivujen kautta.		

Kestävä avoimuus tarkoittaa, että avoimuus on osa kaikkea hallinnon työtä ja kehittämistä. Avoimuus ei ole aidosti mahdollista, jos hallinnon toiminta ei ole ymmärrettävää. Suomi on kansainvälisesti tarkastellen avoimuuden mallimaita. Maailman muuttuminen tuo uusia haasteita avoimuudelle. Kansalaiset vaatimukset hallinnon avoimuutta kohtaan lisääntyvät muun muassa teknologian kehittymisen myötä. Kattava avoimuuden edelleen kehittäminen ja se, että kaikilla hallinnon toimijoilla on tähän hyvät edellytykset, on tärkeä varmistaa.

OGP:n osa-alueista tämä sitoumus vastaa kaikkiin neljään eli läpinäkyvyys, osallisuus, tilivelvollisuus sekä teknologia ja innovaatiot.

Sitoumus 2. Avoimen hallinnon strategia

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
Laaditaan Suomelle Avoimen hallinnon strategia. Avoimen hallinnon strategia laaditaan osana pääministeri Rinteen hallitusohjelmassa mainittua julkisen hallinnon strategiaa. Avoimen hallinnon strategia on yksi julkisen hallinnon strategian luku. Avoimen hallinnon strategia laaditaan myös yhteistyössä demokraatiapoliittisen ohjelman kanssa.		

Avoimen hallinnon työtä on tehty Suomessa kaksivuotisten toimintaohjelmien pohjalta. Toimintaohjelmat perustuvat sitoumuksiin ja niitä tukeviin käytännön toimenpiteisiin. Avoimen hallinnon strategia tulee määrittelemään työn pitkän aikavälin suunnan ja tavoitteet, joiden pohjalta tulevia toimintasuunnitelmia voidaan rakentaa. Avoimen hallinnon strategialla tuetaan kansalaisten ja hallinnon välisen luottamuksen vahvistamista.

Avoimen hallinnon strategia ja sen laadinta tukevat kaikkia neljää OGP:n aluetta (läpinäkyvyys, tilivelvollisuus, osallisuus sekä teknologia ja innovaatiot).

Sitoumus 3. Avoimuusrekisteri

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
Laaditaan avoimuusrekisteri Hallitusohjelman mukaisesti säädetään avoimuusrekisteri parlamentaarisen valmistelun pohjalta kansalaisyhteiskuntaa kuullen. Lain tarkoituksena on päätöksenteon läpinäkyvyyden parantaminen ja sitä kautta epäasiallisen vaikuttamisen torjunta sekä kansalaisten luottamuksen vahvistaminen	Päävastuutaho oikeusministeriö.	2019-

Avoimuuden lakipohja on Suomessa hyvä. Maailman muuttuessa myös lakipohja tarvitsee täydennystä. Avoimen hallinnon II toimintasuunnitelman sitoumuksen pohjalta toteutettiin [kansainvälinen vertailu lobbausrekistereistä](#). Selvityksen jälkeen asetettu parlamentaarinen työryhmä esitti yksimielisesti avoimuusrekisterin perustamista.

Avoimuusrekisteristä kansalaiset saavat tietoa toimijoista, jotka pyrkivät vaikuttamaan päätöksentekoon. Päättäjät taas saavat tarkempaa tietoa heihin vaikuttavien toimijoiden roolista. Rekisterin myötä edunvalvontatyötä tekevät voivat avata edunvalvonta- ja vaikuttamistyötään.

Avoimuusrekisterin laatiminen vastaa OGP:n osa-alueista erityisesti läpinäkyvyyden ja tilivelvollisuuden vaatimuksiin.

Sitoumus 4. Avoin data

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu
------------	------------	-----------

Avoim data: Julkiset toimijat edistävät hallinnon avoimuutta avaamalla julkiset rajapinnat, mikäli ei ole erityistä syytä pitää niitä suljettuna. Avaamisessa priorisoidaan vaikutuksiltaan merkittävimpiä tietovarantoja. Julkisen hallinnon tietovarantoihin toteutetaan yleisen arkkitehtuurin mukaiset, helppokäyttöiset ja kehittäjäystävälliset rajapinnat. Rajapinnoista saatavilla olevat tiedot kuvataan yhdenmukaisia menettelyjä soveltaen koneluettavaan ja -tulkittavaan muotoon hyödyntämisen helpottamiseksi. Datan avaamiseen ja rajapintojen toteuttamiseen annetaan tarvittavaa ohjausta. Tietojen sujuva käyttökokeus ja helppo löydettävyyys madaltavat tiedon käyttämiskynnystä ja hyödyntäminen lisääntyy, mikä osaltaan lisää tiedon tuottajien motivaatiota tietojen ja tietoaineistojen laadun ja käytettävyyden parantamiseen. Tällä tavoitellaan itseään ruokkivaa tiedon laadun paranemisen ja hyödyntämisen ilmiötä, jolloin avatun datan hyödyt leviävät laajalle yhteiskuntaan, myös yritysten liittyessä mukaan avoimen tiedon tuottajiin. Toimenpiteillä huomioidaan Euroopan unionin aihealuetta koskevat linjaukset ja kehitystyö, muun muassa avoimen tiedon direktiivi, ns. PSI-direktiivi ((EU)2019/1024).		
Laatukriteerit: Laaditaan tiedon hyödyntämisestä helpottavat laatukriteerit. Laatukriteerien mukaisia laadunparannustoimia toteutetaan ensisijaisesti tiedon avaamisen kannalta merkittävimmissä tietovarannoissa. Laatukriteerien asettaminen ja niiden sitovuuden laajuus suunnitellaan osaksi laatukriteerien toteuttamista.		
Eettinen ohjeistus: Luodaan yhteinen ohjeistus tekoälyn eettisestä käytöstä sen varmistamiseksi, ettei tekoälyjärjestelmissä hyödynnetä välittömästi tai välillisesti syrjiviä toimintamalleja. Julkisen sektorin datan avaamisen toimenpiteillä edistetään eettisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä data- ja tekoälypolitiikkaa. Laadusta tietoaineistojen hallintaa palvelevat metatiedot tukevat myös koneoppimisen ja tekoälyn tarvitseman yhtenäisen tietopohjan luomista kielialueellemme ja siten välillisesti myös kielellisten oikeuksien toteutumista.		

Avoimen datan sitoumus ja toimenpiteet tukevat OGP:n alueista erityisesti läpinäkyvyyttä sekä teknologiaa ja innovaatioita.

Ohjelman arviointi

Ohjelman toteutumista seurataan avoinhallinto.fi -nettisivuilla, jonne toteutumätiedot laitetään kolme kertaa vuodessa. Kansainväliseen OGP-ohjelmaan kuulumiseen liittyy, että ohjelmasta tehdään vuosittain itsearviointi sekä OGP:n IRM-arviointi (Independent Research Mechanism).